

4. Донченко К. Кілька думок щодо реформи правоохоронних органів в Україні / К. Донченко // Хвиля. – 29 вересня 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hvylya.net/analytics/politics/kilka-dumok-shhodo-reformi-pravooohoronnih-organiv-v-ukrayini.html>

МЕЛЬНИЧУК Т. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук, доцент

**КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ТЕЗАУРУС: ДО ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ**

Лавиноподібні криміногенні процеси, криза кримінальної юстиції та водночас модернізаційні прагнення України значно розширюють потребу у якісній кримінологічній інформації, вимагають цілеспрямованого переосмислення прикладного потенціалу кримінологічної науки та посилення її службової ролі.

Кримінологічні дослідження повинні фокусуватися на виробленні оптимальних проактивних стратегій протидії процесам криміналізації та поданні належного обґрунтування для прийняття відповідних управлінських рішень. У свою чергу практична орієнтованість кримінологічних розробок та логіко-семантична якість текстів підвищуватиме попит на них з боку осіб, відповідальних за формування результативної політики, включаючи правотворчість, правореалізацію та превентивну практику.

Негативна тенденція перетворення кримінології на предмет лінгвістико-термінологічної полеміки вузькопрофільних спеціалістів, з одного боку, та предмет маніпулювання даними про злочинність публіцистами, з іншого, повинна і може бути нівельована завдяки формуванню відносно усталеного тезаурусу кримінології, підвищення та дотримання вимог до технології продукування кримінологічних даних.

Кримінологічний тезаурус (далі — КТ) — це інформаційно-пошукова система кримінологічних термінів, що відображає організацію знання в межах ієрархічної структури таксономічних рубрикаторів та дозволяє виявити зміст не тільки за допомогою визначення, але і за допомогою співвіднесення терміну з іншими поняттями та їх групами (семантичними полями).

Масив накопичених кримінологічних знань та необхідність їх наукового впорядкування диктує наступні *вимоги* до КТ:

1) інструменталізація (кримінологія не повинна бути наукою про дефініції, а кримінологічні знання — самоціллю та самоцінністю, КТ

є необхідним, але проміжним інструментом соціального управління та забезпечення кримінологічної безпеки);

2) технологічність (означає використання досягнень новітніх технологій та наукового прогресу, наприклад, сучасних пакетів аналізу якісних даних NVivo, QDA Miner тощо, для отримання, обробки та інтерпретації інформації, і як результат концептуалізації інформаційних одиниць) та забезпечення користування системою (зручність інтерфейсу тощо));

3) професіоналізація та адресність (передбачає розробку КТ з урахуванням характеристик та суб'єктів спеціалізованого попиту на кримінологічну інформацію; розвиток (не)/автоматизованих методик верифікації валідності інформації);

4) динамічність (тільки «живий» КТ є актуальним; іншими словами концептуалізація кримінологічних термінів та визначення їх семантичного місця серед таксономічних категорій є перманентним процесом, що знаходиться у постійному русі відносно змін кримінальної реальності, фактів, їх контексту та потреб практики).

При цьому очевидною фундаментальною *проблемою* наповнення КТ є синкретичність кримінологічних текстів по відношенню до використання понять. В залежності від контексту кримінологи схильні надавати одним і тим же поняттям та фактам різні конотації. Для вирішення проблеми невизначеності, релятивності або конвенційності понять, що доволі часто зустрічається при вивченні злочинної поведінки, експертами пропонується при побудові тезаурусів застосування антиципаційної програми (базується на ймовірнісно-статистичних характеристиках розпізнаних раніше інформодієностей) [1] або контекстно-орієнтовного підходу [2].

Ідея формування кримінологічного тезаурусу втілена, зокрема, Міжрегіональним науково-дослідним інститутом ООН з питань злочинності та правосуддя (UNICRI). Тезаурус доступний за посиланням http://www.unicri.it/services/library_documentation/catalogue_thesaurus/thesaurus.php, має складну мережу вертикальних і горизонтальних зв'язків, забезпечуючи механізм всеосяжної і конкретної індексації та пошуку за дескрипторами та термінами.

КТ має методологічне та прикладне значення:

✓ використовується для організації науково-інформаційного пошуку, який дозволяє уточнити значення специфічних термінів та сферу їх застосування, знайти терміни споріднені, більш вузькі або більш широкі та значенням; забезпечити або оцінити якість кримінологічних текстів;

✓ сприяє виробленню, гармонізації та єдності наукової мови (власне метамови у зв'язку з міждисциплінарністю вивчення кримінологічних феноменів), формуванню комунікативної кримінологічної компетенції;

✓ сприяє вирішенню кросс-лінгвістичних проблем сумісності термінів, а відтак належній організації порівняльних досліджень та аналізу іншомовних текстів. Особливості правової доктрини позначаються на використанні термінології, тому підбір еквівалентних відповідностей для адекватного перекладу термінів можливий тільки після дослідження взаємозв'язків всередині кожної термінологічної системи, а також вивчення міжсистемного їх співвідношення. До прикладу, зарубіжна кримінологія здебільшого не сприймає загальноприйнятого на пострадянському просторі словосполучення «економічна злочинність», натомість використовуючи більш ємне на їх погляд — *white-collar crime* / *білокомірцева злочинність*, яке у свою чергу споріднене із «*occupational crime*» / *злочинність за родом зайнятості*;

✓ використовується для стандартизації законодавчої техніки, усунення неузгодженості в нормативно-правових актах, моніторингу релевантності термінологічного та змістовного навантаження кримінально-правових норм та положень інших нормативно-правових актів профілактичного характеру, проведення кримінологічної експертизи законодавства;

✓ є основою для пошуку латентної інформації/*data mining* та побудови інших кримінологічнозначимих інформаційно-пошукових систем.

Список використаних джерел

1. Зацеркляний М. М., Узлов Д. Ю. Об'єктно-орієнтований тезаурус і словник колокацій для бази знань криміналістичних інформаційних систем // Системи обробки інформації. – 2013. – Випуск 2 (109). – С. 183–186.
2. Каньгин Г. В. Контекстно-ориентированная концептуализация исследовательских понятий // Социологический журнал. – 2007. – № 3. – С. 59–80.

МАРЧУК А. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук, доцент

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ

Теоретичні засади побудови моделей персоналу пенітенціарних установ, розробка моделей фахівця, пристосованого до роботи в умовах вітчизняного ринку, вченими висуваються в число першорядних проблем. Окрім того, без вирішення кадрових питань кримінально-виконавчої